

IBOLYA TIBOR

Elfelejtett kriminalisták:

dr. Gábor Béla,

a daktiloszkópia első magyar szakértője

Az ujj- és tenyérmomatok bűnügyi célú felhasználásával foglalkozó daktiloszkópia hazai bemutatását célzó kriminalisztikai profilú művek vagy akár népszerűsítő cikkek szinte bizonyosan és visszatérően tartalmazznak két nevet. Az egyik *dr. Pekáry Ferenc* rendőrfőkapitány-helyettesé, aki a daktiloszkópia tudományát 1902-ben Londonból hazahozta, a másik egy földrajzi név, Dános, ahol 1907-ben egy borzalmas négyes rablógyilkosság történt, amelynek vándorcigány elkövetőit az akkor már a budapesti rendőrkapitányságon alkalmazott daktiloszkópiának (is) köszönhetően sikerült felelősségre vonni.

Volt azonban valaki, akinek a neve a nagyközönség számára ismeretlen, és sajnos a kriminalisztika művelőinek többsége előtt is feledésbe merült, pedig az előbbi két nevet az ő munkássága köti össze. *Dr. Gábor Béla* volt az, aki a Pekáry által „felfedezett”¹ daktiloszkópiát Magyarországra adaptálta, elméleti munkáiban a szakma és a laikus közönség számára is sikeresen bemutatta, majd gyakorlati formába öntötte, és a daktiloszkópia első törvényszéki szakértőjeként többek között a dánosi bűnügyben adott szakértői véleményével hozzájárult ahhoz, hogy azt a bíróság vitathatatlanul a bizonyítékok közé emelhesse.

Hogyan is történt mindez?

A történet eleje, a daktiloszkópia Magyarországra kerülése aránylag jól ismert. A XIX. század utolsó harmadának legfontosabb kriminalisztikai megoldást váró problémája a bűnözők által használt álnevek miatt a személyazonosítás volt, éppen ezért a kriminalisták egy megbízhatóan működő személyazonosítási rendszer megalkotását tartották elsőleges feladatuknak. Ennek a jegyében született a kezdetben komoly eredményekkel kecsegtető Bertillon-féle antropomorfia (*bertillonage*), majd nem sokkal később a megnyugtató megoldást felmutatni tudó daktiloszkópia.

¹ Egy korábbi munkámban már megkérdőjeleztem azt, hogy dr. Pekáry Ferenc Londonban „csodálkozott rá” a daktiloszkópiára, hiszen az igen művelt és tájékozott rendőrtiszt arról korábban már akár magyarul is olvasható. Lásd Ibolya Tibor: Az első magyar kriminalisztikai tankönyv és szerzője. *Ügyészek Lapja*, 2012/2.

Az *Alphonse Bertillon* (1853–1914) francia kriminalista² által kidolgozott és ezért róla elnevezett személyazonosítási módszer alapja annak felismerése volt, hogy az ember csontváza húszéves kora után alig változik, és a méreteit jellemző aránykombinációk egyedi sajátosságok. Ennek alapján dolgozta ki mérési módszerét, amely az emberi test tizenegy változtathatatlan és könnyen mérhető sajátosságán (például a testmagasság, a fej hosszúsága, szélessége, a kiterjesztett karok hossza stb.) és hétfajta szemszínén alapult. A módszert a párizsi rendőrség 1882-ben vezette be, de aránylag hamar kiderültek a rendszer hátrányai: drága volt, és az adatok gyűltével egyre nehezebbé és megbízhatatlanabbá vált a használata. Ennek ellenére a budapesti rendőrkapitányság is tervezte a bevezetését olyannyira, hogy *dr. H. Arányi Taksony* le is fordította Alphonse Bertillon témával foglalkozó könyveit, sőt a bünyügyi osztály vezetőjével felkeresték Bertillont Párizsban, hogy a módszer budapesti bevezetéséről tárgyaljanak. *Rudnay Béla* budapesti főkapitány utasítására *Gárdonyi Viktor* detektív el is végezte a párizsi Bertillon-iskolát, úgy volt, hogy ő lesz a vezetője a felállítandó új ügyosztálynak.³

Pekáry Ferenc még kerületi rendőrkapitányként 1902. június 24. és július 2. között Londonban töltötte szabadságát rokonánál, *dr. Duka Tivadarnál*⁴, aki nyugalmazott katonaoorvosként állandóan a brit fővárosban élt, és ő kalauzolta és mutatta be a londoni rendőrségen is a magyar vendéget. Hazaérkezése után írta meg Pekáry azt a jelentést, amely alapja lett a daktiloszkópia hazai tanulmányozásának. Az eredeti példánya elveszett, azonban *dr. Dorning Henrik* főkapitány-helyettes, aki Pekáry „pártfogoltja” volt, 1934-ben írt cikkében⁵ azt állította, hogy Pekáry hagyatékából hozzá került a jelentés eredeti fogalmazványja, amelynek a bünyügyi nyilvántartásról szóló része a következőket tartalmazta: „*A nyomozó osztály három főnökének egyikétől Percy Neame úrtól vettem a következő felvilágosítást: A rovtomultú egyének nyilvántartására a londoni rendőrség is a Bertillon-féle rendszer szerinti nyilvántartást alkalmazta, azonban a Bertillon-rendszerrel egy év óta telje-*

² Bertillon „kriminalisztikai polihisztor” volt. A személyazonosításon kívül jelentős érdemei vannak a kriminalisztikai fényképezés, különösen a helyszíni fényképek elkészítése vonatkozásában, de írásvizsgálattal is foglalkozott. Ez utóbbit kevés sikerrel; a németek javára végzett kémkedéssel vádolt Dreyfus kapitány ügyében utóbb tévesnek bizonyult írászakértői véleményét adott.

³ Harmincéves a magyar daktiloszkópia. *A Magyar Detektív*, 1932/13.

⁴ Duka Tivadar (1825–1908) 1848–49-es honvédtiszt, Görgey Artúr hadsegédje, neves Kelet-kutató, Kőrösi Csoma Sándor munkásságának kutatója és első életrajzírója volt, neki, illetve önzetlenségének köszönheti egyebek között az MTA a Kőrösi Csoma-gyűjteményét.
<http://www.matud.iif.hu/2010/01/05.htm> ; <http://terebeess.hu/keletkultinfo/lexikon/duka.html>

⁵ Dorning Henrik: A magyar daktiloszkópia ősapja. *A Magyar Detektív*, 1934/10.

sen és végleg felhagyott, mert azt nagyon komplikáltak, drágának és mégis nem egészen megbízhatónak találta. Ehelyett egy másik rendszert alkalmaznak, amely egyszerűbb, olcsóbb, sokkal inkább megbízható és sikeresebb. Az új rendszer szerint mérés tárgyát kizárólag csakis a 10 kézujjnak lenyomata képezi. Az új rendszert az angolok Kelet-Indiából vették át, ahol a végrendeletek és okiratok hamisításai napirenden lévén, Kelet-Indiának külön törvényhozása már régebben törvény által kötelezte a végrendeleti és más tanúkat, hogy aláírásaik mellé jobbkezüik hüvelykujjának lenyomatát is helyezze rá. Ebből fejlődött ki a jelenleg Angliában használatban lévő és tudományos alapon kidolgozott nyilvántartási rendszer. Az új rendszer megértésére beszeriztem az angolok által használt E.R.Henry C.S.J. londoni nyugalmazott rendőrfőnökhelyettes által szerkesztett »Classification and Uses of Fingerprints« c. munkát. Beszeriztem továbbá az ujjlenyomatoknál a londoni rendőrség által használt blankettákat, a nyomdászentát, a tentának valamely tetszőszerinti fémlapon (réz vagy bádog) szétmázolására alkalmas eszközt, valamint a lenyomat leolvasásához a londoni rendőrség által használt nagyítóüveg egy példányát. A nyomozó osztály főnöke nekem azt mondta, hogy a londoni rendőrség ezzel a rendszerrel sokkal több eredményre jutott, mint a Bertillon rendszerrel. Az új rendszerű nyilvántartás az arcképanyilvántartásnál is annyiban jobb, amennyiben előbbinél az arcvonások az idő folyamán változnak, ellenben az utóbbinál a kézujjak bőrrecéinek alakja, száma, növése, egymáshoz viszonya és elhelyezkedése a csecsemőkortól az aggkorig nem változik. Az új rendszer pontos elsajátításához mindenképp szükséges a fentemlített »Classification stb.« című munka pontos betanulása és azután egy-két havi gyakorlat, egyébként a szisztéma bevezetése könnyű, azt mindenki megtanulhatja és az ujjnyomatlapok rendszeres osztályozására is megvan már kialakult gyakorlat.”

Rudnay Béla főkapitány érdeme, hogy az úti jelentés elolvasása után megértette a daktiloszkópia jelentőségét a személyazonosításban, és elrendelte annak tanulmányozását. Henry könyvét – amelyet azóta is a daktiloszkópia klasszikus műveként tartanak számon – H. Arányi Taksony fordította le, majd ennek alapján kezdődött meg a gyakorlati tapasztalatok gyűjtése és a daktiloszkópia bevezetése a budapesti rendőrkapitányságon 1904-től. Ebben a munkába kapcsolódott be segédfogalmazóként és ekkor már a kapitányság bünyügyi nyilvántartásának vezetőjeként Gábor Béla. Célja a daktiloszkópia megismertetése és a hazai gyakorlatba történő átültetése volt. Az ő érdeme a daktiloszkópia elméletének és főleg gyakorlatának Magyarországra történő adaptálása.

Gábor Béla Hollefreund Béla néven 1873. november 28-án született Budapesten, apja Hollefreund Hermann Rudolf, anyja Hollefreund Hermann-né született zaskáli Boczkó Amália. Édesapja 1852-ben, huszonnyolc évesen a nyugat-poroszországi Havelbergből költözött Magyarországra, a család Pécelen lakott. Gábor Béla rendőrségi pályafutását a jogi egyetem elvégzése után, még eredeti családi nevén 1897 áprilisában kezdte meg rendőrségi gyakoronkként. Rövid kerületi szolgálat után a budapesti rendőr-főkapitányság elnöki osztályához került írnoknak, majd 1901 elején az ekkor már magyarosított nevű fiatal rendőrtisztviselőt áthelyezték a büntügyi osztályra. 1902-ben ugyanitt segédfogalmazó. Pályatársa és barátja, a szintén jó nevű kriminalista Dorning Henrik róla írt nekrológja szerint „*karcsú, szinte vékonypéznű de eleven, csinos fiatalember volt, eszes, szorgalmas, kitűnő munkaerő*”⁶.

1905. február 25-én a Magyar Jogász Egylet teljes ülésén előadást tartott *A dactyloscopia rendszere* címmel, ezt később nyomtatásban is kiadták. Az előadást *Vámbéry Ruzstem* vezette fel, és Rudnay Béla rendőrfőkapitány is hozzászólt. Felszólalásában név szerint elismeréssel szólt azokról a tisztviselőkről, akik a daktiloszkópia körül „*évek óta ügyködtek*”, de Pekáry Ferenc nevét érdekes módon meg sem említette. Az előadás megtartása idején egyébként már nyomdában lehetett a gyűlő tapasztalatok alapján H. Arányi Taksony rendőrségi tanácsossal közösen megírt és kiadott, már teljes egészében a magyar gyakorlatra épült daktiloszkópiai szakkönyve, amelynek megjelenéséről 1905 márciusában több újság is beszámolt.⁷ A száznyolcvanhét ábrát felvonultató első hazai daktiloszkópiai szakkönyv elsődlegesen a bűnüldöző és igazságügyi hatóságok tagjainak íródott, nemsokára azonban egy rövidebb, úgynevezett népszerűsítő kiadásban is megjelent. Az ekkor még csak helyi jelleggel működő büntügyi nyilvántartás máris gazdag anyagához hozzájárult az is, hogy az oda ellátogató vidéki ügyészségek munkatársai felajánlották, hogy egyes fogházak fogvatartottjairól ujjlenyomatot vesznek és beküldik a budapesti nyilvántartóba. 1906-ban pedig már központilag rendelték el, hogy az összes királyi ügyészségnél lennie kell az ujjlenyomat levételéhez értő személynek, és gyakorlati kiképzésüket a budapesti rendőrfőkapitány feladatává tették. *Boda Dezső* rendőrfőkapitány a feladat elvégzésével természetesen a nyilvántartó három tisztviselőjét – köztük Gábor Bélát – bízta meg. Gábor Béla és kollégái abban az évben végiglátogatták az ország összes ügyészségét, mintegy kétszáz napot utazva, és mindenhol több alkalmazottat is kiképeztek az ujjlenyomatlevé-

⁶ Dorning Henrik: Gábor Béla 1879–1939. Magyar Rendőr, 1939, 77. o.

⁷ Például Vasárnapi Újság, 1905. március 5.

tel alapvető technikai fogásaira, ezzel is megalapozva a később létrejövő országos nyilvántartónak beküldeni rendelt ujjlenyomatlapok szakszerűségét.⁸

Ekkoriban derült ki az is, hogy Gábor Bélát nem csak a szigorúan vett szakma érdekli, 1906-ban szerkesztőként feltűnik a neve a könnyed hangvételű *Csibész históriák* alcímű kiadványon, amely eredeti címe szerint almanach, tehát évkönyv, de nem tudni több kiadásáról.⁹ A kiadvány az abban megjelenő tolvajnyelvi „szótár” miatt szerepel a magyar szlengkutatás forrásai között is. Folyamatosan tartott továbbra is előadásokat a daktiloszkópiáról a szakmai közönség számára, például az eredetileg akkor nemrég átadott bűnügyi múzeum megtekintése miatt a budapesti rendőrkapitányságra látogató *Panajott Sándor* tábornok, a csendőrség felügyelője és más magas rangú csendőrparancsnok előtt 1907. január 19-én, ezen jelen volt Boda Dezső budapesti rendőrfőkapitány és Pekáry Ferenc főkapitány-helyettes is.¹⁰

Gábor Béla már a dánosi rablóiilkosság előtt eljárt daktiloszkópiai szakértőként a csíkszeredai és a budapesti büntető törvényszék előtt, ezt meggyőző módon bizonyítják a *Csendőrségi Lapok* és a *Közbiztonság* című szakfolyóiratok érdekes egybeeséssel egyaránt *A daktyloszkopia diadala* címen a két esetről megjelent és Gábor Béla nevét is tartalmazó hírei. A *Csendőrségi Lapok* arról számolt be, hogy a csíkszeredai törvényszék esküdtbíróháza csupán a rögzített ujjlenyomat és „*dr. Gábor Béla rendőrfogalmazó, a fővárosi államrendőrség nyilvántartási osztályának vezetője*” szakértői véleménye alapján ítélte el egy férfit, akinek ujjlenyomatát megtalálták egy papíron, amelybe korábban a bűntény során eltűnt pénz volt becsomagolva.¹¹

A *Közbiztonság* híre szerint 1907 decemberében Budapesten betörték báró *Aczél Elemér* Hermina úti palotájába és onnan kétezer korona ingóságot tulajdonítottak el. A helyszínen egy rézrúdon sikerült két használható ujjlenyomatot rögzíteni, amelynek eredményeképpen „*a budapesti államrendőrség tudós daktiloskópusa dr. Gábor Béla megállapította, hogy a tettes Bányász Nándor rovott múltú urasági inas*”. Az ügyben 1908. április 25-én tartott főtárgyaláson az addig folyamatosan tagadó, egyébként az ausztriai Grazban elfogott és onnan hazahozott vádlott az ujjnyomszakértői vélemény hatására beismerő vallomást tett, ez azonban a bíróságot nem nagyon hatotta meg, mert hat év fegyházra ítélték.¹²

⁸ Baksa János (szerk.): Rendőrségi almanach 1923. A Rend kiadása, Budapest, 1923, 101. o.

⁹ Gábor Béla – Nagy Károly (szerk.): Rendőr-almanach 1906. (Csibész históriák). Orsz. Közp. Közsegi ny., Budapest, 1906

¹⁰ Csendőrségi Lapok, 1907. január 27.

¹¹ Csendőrségi Lapok, 1908. március 8.

¹² Közbiztonság, 1908. május 3.

Gábor Béla előbbi ügyekben adott daktiloszkópai szakvéleménye tehát még a dánosi négyes rablógyilkosság tárgyalásán előadott szakvéleménye előtt hangzott el. Az ő életére, szakmai pályafutására és a magyar kriminalisztika történetére egyaránt alapvető hatással bíró dánosi bűntény 1907. július 19-én este történt: vándorcigányok bestiális módon meggyilkolták *Szarvas István* csárdatulajdonost, a feleségét, *Szarvas Istvánnét*, nevelt lányukat, a 17 éves *Macejkó Teréziát*, akit a meggyilkolása előtt megerőszakoltak, illetve egy odatévedő kocscist, *Tabányi Pált*, majd felgyújtották a csárdát. Az ügyben 1907. július 21-én megejtett helyszíni szemle során az ivó egyik asztalán két borosüveget, három borospoharat és két spricceres poharat találtak, közülük az egyik poháron ujjlenyomatot véltek felfedezni. A helyszíniszemle-bizottság tagja, *Publik Ernő* alügyész július 23-án megjelenő nyilatkozata szerint a poharakat gondosan becsomagolva még aznap eljuttatta a rendőrségre.¹³ Ehhez képest július 26-án még olyan hírek láttak napvilágot – a *Hírcsarnok* című könyvmatosra¹⁴ hivatkozva –, amelyek szerint a rendőrség nehezményezte, hogy nem kaptak hivatalos értesítést a csendőrségtől a nyomozást illetően, továbbá az ujjlenyomatok még nem érkeztek meg a rendőrséghez. Az információt magának Gábor Bélának tulajdonították, aki állítólag azt mondta, hogy „*eddig még nem érkeztek meg az említett poharak, amelyen most már ennyi idő múltán daktiloszkópai vizsgálat nem is sikerülne. Kétségtelen tény pedig, hogy ennek a vizsgálatnak nagyon jelentős szerepe lett volna a nyomozás során.*”¹⁵

Pekáry Ferenc budapesti rendőrfőkapitány-helyettes másnap fontosnak tartotta hivatalos sajtónyilatkozatban cáfolni a könyvmatos híreit a csendőrség és a rendőrség közötti ellentétekről, az ujjlenyomatokkal kapcsolatban azonban semmilyen nyilatkozatot nem tett. Érdekes módon aznap sajtóhír szerint az ujjlenyomatos üvegek pénteken – 1907. július 27-én – „végre” megérkeztek a kapitányságra, és négy olyan ujjlenyomat is volt köztük, amely alkalmas lehetett az azonosításra.¹⁶ Gábor Béla szakvéleményéből tudjuk, hogy több ujjnyom is felfedezhető volt az ominózus poharakon, de közöttük végül csak kettő volt azonosításra alkalmas, „*a többit sajnos eltörölték az üvegek szállításánál*”. Felvetődik a kérdés, hogy vajon Publik alügyész nyilatkozata vagy a *Hírcsarnok* információja volt a valóságnak megfelelő a bűnjelek átadásáról. Ha az előbbi, akkor a rendőrség mulasztott, hiszen hiába ad-

13 A Nap, 1907. július 23.

14 A könyvmatosok litográfiai úton sokszorosított lapok voltak, amelyek hírekkel látták el a hírlapokat.

15 Pesti Hírlap, 1907. július 26.

16 Pesti Hírlap, 1907. július 27.

ta le az alügyész a bűnjeleket a kapitányságon, az nem jutott el idejében az illetékes Gábor Bélához, és erre a könyvatos híre hívta fel a rendőrség vezetőinek bizonyára bosszúsággal vegyes figyelmét. A mulasztást enyhíti – ha egyáltalán megtörtént –, hogy az a nyomozás végeredményére nem lehetett kihatással, hisz ekkor az ujjnyomok gazdáját még nem fogták el.

Gábor Béla nemcsak biztosította a poháron lévő ujjlenyomatokat, de azokat az általa kidolgozott eljárással le is fényképezte, továbbá részben személyesen közreműködött a bűntény miatt elfogott és letartóztatott cigányok – szakértői véleménye szerint 227-en voltak – ujjlenyomatainak levételében is. Az ügyben akkor következett be fordulat, amikor az egri ügyészség beküldte az 1907. szeptember 9-én lopás gyanúja miatt elfogott *Lakatos Balog János*, alias Sztojka Párnó ujjlenyomatait, amelyek Gábor Béla véleménye szerint azonosak voltak a csárdában talált poháron lévő ujjnyommal. Szakértői véleményét – amely még a tárgyalás befejezése előtt, a felhasznált daktiloszkópiai fotókkal együtt, két részletben megjelent a *Közbiztonság* című szakfolyóiratban – az 1908. május 11-én tartott tárgyaláson már rendőrségi fogalmazóként adta elő. Ugyane lapban tudósítóként cikksorozatot is írt a dánosi ügy tárgyalásáról, ebben találóan jellemezte nemcsak a vádlottakat, de a sokszor méltatlanul viselkedő úri közönséget is. Jellemzéseiből az is kiderül, hogy egyáltalán nem volt előítéletes a cigányokkal, az elsőrendű vádlott *Lakatos Balog Jánost* például nyugodtnak és intelligensnek nevezte, szemben a másodrendű vádlott *Lakatos Lajos*sal, alias Sztojka Dolárral, akit visszataszító, gyáva embernek írt le. A tudósításból egyébként rendőrtisztviselőtől kissé szokatlan módon kiderül elmarasztaló véleménye az állam cigánypolitikájáról is, szarkasztikus módon arról írt, hogy kényelmesebb és olcsóbb akasztófákat felállítani, mint „*belenevelni és kényszeríteni őket a civilizált jogrend korlátai közé*”¹⁷. Az általa készített daktiloszkópiai fényképeket egyébként közvetlenül a dánosi ítélethirdetés után nagy sikerrel ki is állította az akkor megnyílt országos művészeti és tudományos fényképészeti kiállításon¹⁸, továbbá ezekkel a fényképekkel illusztrálták az első teljes egészében magyar, a bűnügyi nyomozással komplexen foglalkozó szakkönyv daktiloszkópiával foglalkozó fejezetét, amelyért a szerzők a könyv előszavában ki is fejezték köszönetüket Gábor Bélának.¹⁹

17 *Közbiztonság*, 1908. május 8.

18 Magyarország, 1908. május 31.

19 Kármán Elemér – Soltész Imre: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Budapest Franklin Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1911

Bizonyára a dánosi ügyben is tapasztalt, a kóbor cigányokkal kapcsolatos személyazonosítási problémák sarkallták arra, hogy a „cigányügy” megoldása érdekében komplex nyilvántartási tervet dolgozzon ki, amelyet a *Csendőrségi Lapok*ban jelentetett meg két részben.²⁰ Ugyanebből az írásából is kiderül, hogy nem gyűlölettel fordult a cigányok felé, meleg szavakkal jellemezte a dánosi per egyik gyermek tanúját az azóta felnőtt és pincérként dolgozó *Lakatos Jutinát*, akivel a szegedi Tisza szállóban találkozott. *Kolompár Balog Tuta* öccsét példaként hozta fel arra, hogy a cigányság felemelkedésének egyik útja a jól szervezett gyermekvédelem, hisz Lakatos Jutina is az Országos Gyermekvédő Ligának köszönhette, hogy tisztességes megélhetést nyújtó szakmát tanulhatott.

Belépett a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjába és a Magyar Jogászegyletbe is, még a dánosi büntény tárgyalása előtt, 1908. január 23-án és 24-én Pekáry Ferencsel, *Gegus Dániellel* és Dorning Henrikkel együtt részt vett és felszólalt azon a vitán, amelyen a „közveszélyes büntettek” elleni társadalmi védelemről volt szó.²¹

1909. január 1-jén a 24.300/1908. I.M. rendelettel újonnan felállított Országos Büntügyi Nyilvántartó Hivatal II. (rendőri és közigazgatási) osztályának vezetője lett, bár még „csak” rendőrségi fogalmazó volt. A rendelet 22. §-a kimondta azt is, hogy a nyilvántartó hivatal azon tagjai, akik az ujjnyomatrendszerben teljes szakképzettséggel bírnak, bírósági szakértőként is eljárhatnak, így Gábor Béla lett Magyarország első daktiloszkópiai szakértője, de ő volt az első „hites” daktiloszkópiai törvényszéki szakértő a Budapesti Királyi Büntető Törvényszék mellett is.²² Osztályát 1913-tól már kerületi rendőrkapitányként vezette. Ennek a „*kifogástalanul működő hivatalnak és a vele kapcsolatos büntügyi laboratóriumnak gyakorlati útba indítása és kifejlesztése az ő szaktudását, erélyét és vezetésre képességét dicséri*”²³. A hivatal rögtön a felállítás után meggyőző eredményeket produkált: 1909-ben 256, 1910-ben 389, 1911-ben 414 bűnözőre bizonyította rá az ujjlenyomatai alapján, hogy az ellene megindult eljárásban álnevet használt, de az igazságügyi hatóságok részére a korábban nem ismert előéletre vonatkozó adatközlő tevékenysége is évről évre emelkedett (1909: 1159; 1910: 1920; 1911: 2959).²⁴

20 Csendőrségi Lapok, 1912. november 3., 10.

21 Jogtudományi Közlöny, 1908. május 29.

22 Igazságügyi Közlöny, 1911. február 26.

23 Dorning Henrik (1939): i. m.

24 Kármán Elemér: A daktiloszkópia újabb eredményei. Jogtudományi Közlöny, 1913. március 21., 103–105. o.

A *Közbiztonság Almanachjának* 1910-es kötetében *Hetényi Imre* tollából érdekes írás jelent meg, amelyből kiderül, hogy Gábor Béla mindennap személyesen vett részt az éjjel a rendőrök által városszerte előállított, reggel a főkapitányság Zrínyi utcai épületébe szállított – ennek második emeletén működött az Országos Bünyügyi Nyilvántartó Hivatal – gyanús alakok ellenőrzésében, személyazonosságuk megállapításában. Ebben nagy segítségére volt kiváló memóriája és a bűnözők közötti konkrét, még az általuk használt álnevekre is kiterjedő személyismerete.²⁵

Osztályvezetőként továbbra is tartott népszerűsítő és szakmai előadásokat a daktiloszkópiáról, ezek közül egy nyomtatásban is fennmaradt.²⁶ 1912-ben a csendőrség parancsnoksága minden kerületi székhelyén (Kolozsvár, Szeged, Budapest, Kassa, Pozsony, Székesfehérvár, Brassó, Debrecen) tanfolyamot tartott a daktiloszkópia gyakorlati fogásairól, ahol is a csendőraltiszték tekintélyes részét Gábor Béla személyesen képezte ki az ujjlenyomat felvételének módjára.²⁷ Ebben az évben jelent meg *Az ujjnyom a bűncselekmény helyszínén* című önálló munkája, amelyből az is kiderül, hogy a daktiloszkópiái nyilvántartás bevezetése óta körülbelül kétszáz előadást tartott a daktiloszkópiáról az „ország minden részében”. A könyvben ismét megjelentette – annak szövegét némileg megváltoztatva – a dánosi ügyben adott szakvéleményét, és ő írta a Révai Nagy Lexikona 1912-ben megjelenő V. kötetének daktiloszkópiáról szóló szócikkét is.

A rendőrségi kiképzés kérdését a Belügyminisztérium is központi képzési tervvel igyekezett megoldani – ennek felelőse az akkor már ott dolgozó Pekáry Ferenc miniszteri tanácsos volt –, ennek keretében az oktatótisztek számára már 1911-ben és 1912-ben is tartottak előadásokat. 1913-ban az oktatást május 5-től június 7-ig tartották²⁸, ebből a munkából Gábor Béla *A nyomozás segéd-eszközei* című előadásával vette ki a részét, ez valószínűleg a keretét adta az 1916-ban ilyen címen megjelenő nagyszabású kriminalisztikai szakkönyvének, amely élete főművének és az első magyar bűnyügyi technikai kézikönyvnek is tekinthető. A kétkötetes műben a kornak megfelelő, ekkor már rendkívül ki-

25 Hetényi Imre: A transport. In: A Közbiztonság Almanachja 1910. évre. Első évfolyam. Budapest, 1909. Nyomatott Légrády Testvérek Könyvnyomdájában, 585–589. o. Hetényi Imre később rendőrfőkapitány-helyettesként a budapesti rendőr-főkapitányság politikai osztályának volt a vezetője.

26 A személyazonosság az igazságszolgáltatásban. Daktiloszkópia. In: Az igazságügyi és közigazgatási tisztviselők részére 1913. évi október 1–15. napjain rendezett III. jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamon tartott előadások. A Jog- és Államtudományi Továbbképzés Központi Bizottsága, Pallas Részvénytársaság Nyomdája, Budapest, 1914, 77–93. o.

27 Jogtudományi Közlöny, 1913. március 21.

28 Jogtudományi Közlöny, 1913. június 20.

emelkedő szakmai színvonalon részletesen leírta mindazt, amit a személyleírásról, a bűnügyi fényképezésről (beleértve a hullafényképezést is), a daktiloszkópiáról, a bűnügyi nyilvántartásról, a figyelőlapokról, a bejelentési hivatalról, a helyszíni nyomokról és a bűncselekmény helyszínének rögzítéséről, sőt a tárgynyilvántartásról ekkor tudni lehetett. A műben leírtak könnyebb megértését számos illusztráció is segítette. A könyvhöz tartozó függelékét a jó barát, Dorning Henrik írta *Optika a nyomozás szolgálatában* címmel.

Előadásai, könyvei és cikkei mellett természetesen továbbra is dolgozott konkrét bűnügyekben. A *Jogtudományi Közönyben* 1913-ban *Kármán Elemér* – maga is híres kriminalista – *A daktiloszkópia újabb eredményei* című cikkében öt többször is nevének említve, a segítségével megoldott ügyeket sorolva bizonyítja az ujj- és tenyérlenymat-vizsgálat mint bizonyítási eszköz rendkívüli hatékonyságát.²⁹ Felkészültségét és eredményeit azzal is elismerték, hogy 1914. április 14. és 20. között Monacóban *Marinovich Jenő*³⁰ és ő képviselte a magyar rendőrséget az első nemzetközi bűnügyi rendőrségi kongresszuson, ahol egyebek között téma volt egy *nemzetközi központi bűnügyi nyilvántartás* felállítása is. A magyar küldöttség a kongresszusra magával vitte az országos nyilvántartóról szóló rendelet francia nyelvre lefordított példányát³¹, bizonyára ennek is köszönhetően ott több külföldi kriminalistával is megismerkedett.³²

Gábor Béla tagja volt továbbá a Belügyminisztériumban működő belügyi kezelői vizsgabizottságnak is, utóbb már mint rendőrségi tanácsos. Az első világháború alatt egy ideig Geguss Dániellel közösen szerkesztette a *Rendőrségi Lapok* című szakfolyóiratot, majd 1917-ben átvette *Baksa János* rendőrkapitánytól az Életuntak Védőirodájának vezetését. A furcsa nevű, de annál nemesebb célú intézmény Baksa ötlete nyomán azért jött létre 1916 karácsonyán, hogy a rendőrség által megmentett vagy az öngyilkosságról általuk lebeszélte „életuntak” számára (nem anyagi természetű) támogatást nyújtson.³³ Az iroda arról is nevezetes, hogy beosztottként itt kezdte magyarországi pályafutását a későbbi híres szélhámós *Feinsilbert Róbert*, akit ingyenkonyhájáról a mai napig *Róbert bácsiként* ismer a hazai közvélemény. Gábor Béla 1918-ban, már a háború vége felé bizonyosan megvált a nyilvántartó hivaltól és újra a bűnügyi osztály munkatársa lett, majd a Belügyminiszté-

29 Kármán Elemér: i. m.

30 Marinovich Jenő (1868–1942) Budapest főkapitányaként (1921–1927) fejezte be rendőri pályafutását.

31 Baksa János (szerk.): i. m. 127. o.

32 Dorning Henrik (1939): i. m.

33 Baksa János (szerk.): i. m. 133. o.

riumban kapott beosztást. Az öszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság alatti tevékenysége nem ismert.

A Tanácsköztársaság bukása után az 5047/1919. M.E. rendelet 1919. október 1-jén rendelkezett az új országos állami rendőrség létrehozásáról.³⁴ Magyarországot a budapesti magyar királyi rendőrségen kívül a következő hét rendőri kerületre osztották: I. Budapestvidéki, II. debreceni, III. miskolci, IV. pécsi, V. szegedi, VI. székesfehérvári, VII. szombathelyi.³⁵ Minden rendőrkerületi főkapitánysághoz körülbelül három vármegye tartozott. Ebben az új rendszerben Gábor Béla legelső személyként a Budapestvidéki kerület rendőrfőkapitánya lett (tábornoknak megfelelő rang, a „méltóságos” megszólítás illette meg), és megkapta a rendőrségi főtanácsos címet is. Ő azonban nemcsak a pestvidéki kerületet szervezte meg, hanem több kerületén kívüli vidéki városban is megteremtette az állami rendőrség alapjait, a miskolci, majd a debreceni rendőr kerület megszervezésével.³⁶ Ezt alátámasztja az a cikk is, amely arról számolt be, hogy 1919. október 29-én kíséretével Miskolcra látogatott, és a rendőrségi épületek, felszerelések átvételét, valamint az államosítással kapcsolatos egyéb kérdéseket beszélte meg a helyi rendőri vezetőkkel, de a cikk szerint ellátogatott Egerbe, Sajószentpéterre, Ózdra és Egercséhibe is.³⁷ Szervezőmunkájáról fotónegatívon fennmaradt egy 1919. december 11-én kelt és Gábor Béla által kerületi főkapitányként jegyzett hirdetőmenyt tartalmazó plakát, amelyen Cegléd, Jászberény, Nagykőrös, Szentendre, Szolnok, Vác, valamint Budafok, Cinkota és Rákoscsaba településekre keres rendőröket.³⁸

A hatalmas szervezőmunka után nem aratta le annak jól megérdemelt gyümölcseit, 1920 őszén váratlanul kérte a nyugdíjazását. Az érthetetlen lépést Dorning Henrik³⁹ azzal magyarázta, hogy a kemény munka „*bizonyára megtámadta egészségét*”, az általa is említett valódi ok azonban inkább az volt, hogy egy másik – nem budapesti székhelyű – kerületi főkapitányságot kellett volna átvennie, ami miatt „*elkedvetlenedett*”, valójában inkább megsértődött, hiszen több mint húszéves rendőri pályafutása idején mindvégig Budapesten szolgált. Ráadásul tervezett áthelyezése rövid időn belül már a második csalódásként érte, hiszen miután a budapesti főkapitány, *dr. Mattyasovszky György* 1920. július 31-én helyettes államtitkár lett, helyére a belügyminiszter nem őt,

³⁴ Belügyi Közlöny, 1919. október 19.

³⁵ A miskolci és a pécsi rendőrkerületet 1924. december 31. napjával megszüntették.

³⁶ Baksa János (szerk.): i. m. 238. o.

³⁷ Magyar Jövő, 1919. október 30.

³⁸ Ferenczy Múzeum, Szentendre. Leltári szám F05427.

³⁹ Dorning Henrik (1939): i. m.

hanem az igazságügyi minisztériumból egy rendőri múlt nélküli jogászt, *dr. Nádasy Imrét* nevezte ki a budapesti rendőrség élére, pedig az állást bizonyára ő is akceptálta volna. A sors furcsa fintora, hogy Nádasy alig egy év után szintén távozott, és utódja az a Marinovich Jenő lett, akivel 1914-ben Gábor Béla közösen képviselte Monacóban a magyar rendőrséget.

Bár 1920-ban még csak 47 éves volt, végleg szakított a rendőri pályával, ami azért is szomorú, mert ez egyben addig rendkívül termékeny szakírói munkásságának befejezését is jelentette.⁴⁰ A Tiszti név- és címtár adatai alapján azonban szakértői tevékenységével nem hagyott fel, haláláig daktiloszkópiai törvényszéki szakértő maradt.⁴¹ Utolsó ismert budapesti lakcíme a VII., Német u. 31. szám alatt volt⁴² (ma VIII. kerület, de a ház már nincs meg), majd feleségével, *Csapó Margittal* már nyugdíjasként Pécelre, a Völgy utca 28. szám alá költöztek. Nyugalmozott kerületi főkapitányként hunyt el 1939. január 28-án 22 órakor Pécelen. Haláláról beszámolt a Magyar Országos Tudósító (az MTI elődje) is azzal a megjegyzéssel, hogy a hír közlését a főkapitányság kéri⁴³, ami közel két évtizeddel nyugdíjazása és a rendészeti közéletből történő önkéntes kivonulása után mindenképpen személyes elismertségét mutatja. Pécelen helyezték örök nyugalomra 1939. január 31-én, számos volt – például Dorning Henrik, *Keleti Géza*, *Nagy Károly*, *Székely Vladimír* nyugalmazott főkapitányhelyettesek – és akkor még aktív kollégájának részvétele mellett.

A már hivatkozott Baksa János-köteten kívül a magyar rendőrség történetét bemutató, már a halála után megjelent kiadvány többször is elismerően szól róla, kiemelve a daktiloszkópiához és a nyilvántartó hivatalhoz kapcsolódó tevékenységét, sőt az 1939-es év meghatározó, a rendőrséget érintő eseményei között az ő halálhíre is fel van tüntetve.⁴⁴

A 2004-ben kiadott kétkötetes magyar kriminalisztikamonográfia⁴⁵ daktiloszkópiáról írt fejezetében – amely Gábor Béla életének nagy eseményével, a dánosi rablógyilkossággal kapcsolatban kilenc és fél sorban hét (!) ténybeli hibát tartalmaz – még csak meg sem említi...

40 A Csendőrségi Lapok. XIX-1929. 993-996. oldalán dr. Gábor Béla által jegyzett *A lövészi sérülések* című cikket nem ő, hanem egy orvos szakértő írta.

41 Ebben az időben a Budapesti Ügyvédi Kamarának volt egy dr. Gábor Béla nevű tagja, ő azonban nem azonos hősünkkel, ahogy erről a kamaránál őrzött személyügyi kartonjából meg is győződhetünk.

42 Budapesti Czim és Lakásjegyzék. Franklin Társulat, 1922–1923. Budapest, Franklin- társulat. Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1922–1923, 366. o.

43 MTI Hírárchívum, 1939. január 30.

44 Borbély Zoltán – Kapy Dezső (szerk.): A 60 éves magyar rendőrség 1881–1941. Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1942

45 Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika I–II. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004

GÁBOR BÉLA MŰVEI:

H. Arányi Taksony: Dactyloscopia. A személy kilétének megállapítása az ujjak lenyomatai alapján. Bírák, ügyészek, rendőrhatalóságok, csendőrség részére... (187 ábrával). Községi ny., Budapest, 1905

Dactyloscopia. *Csendőrségi Lapok*, 1905, december

Dactyloscopia. *Rendőri Lapok*, 1905. december

A dactyloscopia rendszere. Vámbéry Ruzssem, Zsitvay Leó és Rudnay Béla felszólalásával. Franklin Nyomda, Budapest, 1906 [Magyar Jogászegyleti Értekezések, 32. kötet, 4. füzet]

Gábor Béla – H. Arányi Taksony: Az ujjnyomatrendszer (Dactyloscopia). A személy kilétének megállapítása a kéz ujjainak lenyomatai alapján. Rövid népszerű kiadás a szerzők „Dactyloscopia” cím alatt megjelent munkájából (21 ábrával). Községi ny., Budapest, é. n.

A helyszínen található ujjnyom. *Közbiztonság*, 1907

Élethű személyleírás. *Közbiztonság*, 1907

Képek a dánosi tárgyalásról. *Közbiztonság*, 1908

Lakatos Parnó János bűnössége. Szakértői vélemény a daktiloszkópia alapján. *Közbiztonság*, 1908

A személyleírás. *Közbiztonság*, 1910

A nyom és felhasználásának eszközei. *Közbiztonság*, 1911

Daktiloszkópia. Révai Nagy Lexicon. Az ismeretek enciklopédiája. V. kötet. Csata–Duc. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, é. n. [1912]

A cigánykérdés. *Csendőrségi Lapok*, 1912

Ujjlenyomatok gyűjtése helyszíni nyomok felhasználása céljából. *Közbiztonság*, 1912

Ujjnyom a bűncselekmény helyszínén. A helyszíni ujjnyomoknak a nyomozásban és vizsgálatban való felhasználásának tankönyve. Radó ny., Budapest, 1912

A helyszíni nyomozás. *Rendőrségi Lapok*, 1914

A személyazonosság az igazságszolgáltatásban. Daktiloszkópia. In: Az igazságügyi és közgazgatási tisztviselők részére 1913. évi október 1–15. napjain rendezett III. jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamon tartott előadások. A Jog- és Államtudományi Továbbképzés Központi Bizottsága, Pallas Részvénytársaság Nyomdája, Budapest, 1914.

A fotográfálás a kriminalisztikában. *Rendőrségi Lapok*, 1915/1.

Hullatoilette. *Rendőrségi Lapok*, 1915/14.

Nyomozás mérgezések eseteiben. *Rendőrségi Lapok*, 1915/15.

A nyomozás segédeszközei. 1. kötet: Személyleírás, fényképezés, ujjnyomatrendszer, büntügyi nyilvántartás figyelőlapok, bejelentési hivatal; 2. kötet: Helyszíni nyomozás- láb-, ujj-, vérnyom, helyszíni rajz, fénykép, hullafényképezés stb. Függelék (a 2. kötethez): Optika a nyomozás szolgálatában. (Függelékét írta: Dorning Henrik.) Pátria ny., Budapest, 1916